

JUŠ KOZAK:

RDEČE LISE.

I.

Od srca se je smejalo solnce Lukcu in Mirku, ležečima v travi in z nogami dregajočima v nebo.

«Ti Mirko, kaj praviš, če bi zdajle ves ta pokrov padel na naju? Zmečkal bi naju, kaj?»

Modro je odgovarjal leto starejši Mirko. Strašno premišljene so bile njegove besede. «Oh ti Luka, Luka, ti pa res ničesar ne veš. Saj ne more pasti doli. Moj oče pravi, da je vse, kar vidimo nad seboj, le zrak.»

«Zrak, zrak, hm, kaj je to? Ti boš že vedel!»

«Ne vem! Ampak oče pravi, da je povsod, v sobi, nad nami in krog nas, pa ga ne vidimo.»

«Eh, potemtakem je pa tudi moj oče zrak, kadar ga ne vidim?»

«Luka, ti si neumen.»

«Kaj neumen. Jaz pa mislim, da bi lahko dregnil prav tja gori z nogo, če bi imel tako dolgo.»

«Seveda bi dregnil, norček, ampak zmrznila bi. Tam je strašen mraz.»

«Ti, kdo ti pa vse to pove?»

«Oče. On toliko ve. Vsak večer hodimo na sprehod, pa pripoveduje.»

«Midva z očetom pa ne greva nikamor. Komaj skuha večerjo, kadar se vrne zvečer domov, pa že leži. Tako ni nič.»

«Tvoj oče ni hodil v šolo. Menda zato nič ne ve. Letos grem tudi jaz, pa v mesto.»

«Kaj se boš bahal, ti smrkuljc, moj oče že ve, dosti ve, več kot tvoj, pa noče govoriti!»

Zahajajoče solnce je odkrilo otroškim očem najbolj skrita zlatorumena jabolka, da so se razveselile in pozabile hude misli.

«Jej, al' jih bomo.»

«Lepa so pa res. Pa še niso zrela.»

«O prav kmalu bodo.» «Veš kaj Mirko, lezi ti tjale pod hruško, jaz pa semle. Bova videla, kdo bo močnejši.»

Črne, zamazane noge so se sprijele med zemljo in nebom, se vile na desno in levo, da je v gležnjih in prstih pokalo, se zvijale kakor dve kači, ki sta pogoltnili druga drugo. A slabše so pustile in se umaknile. «Viš, kako sem te,» je skakal Luka od veselja. Pred prekljo se je moral umakniti na drevo in se ni dal sklestiti ne skamenjati, dokler ni okorni Mirko ponudil piškotov v spravo.

«Prekljo na stran, pa pridem!» Zahohotalo se je solnce za gorami, vse zaripljeno v obraz in se z rokami držalo za trebuh. Otročje se je vmešalo v njuno igro. Predno zatone, bi se še rado malo poigralo, podražilo smehljajoče obrazke in razkuštralo vroče glavice.

«Po sosedovo Urško stopi, Luka, pa ti dam še en piškot.»

«Saj res!» Preplezal je plot na sosedovo dvorišče in se vrnil z objokano Urško.

«Mirko, Jakec je bolan. Urška je tako žalostna.»

Solnce se je nekam prebrnilo, še dolgo so molele kvišku rožnate nožice, vse tri pa je obšla hladna večerna resnost.

«Ves čas moram biti pri njem. Oče pravi, da bo umrl.»

«A... a... a... umrl, saj sem ga še včeraj zjutraj videl.»

«Danes in včeraj zvečer venomer kaka.»

«Jaka, pa kaka, Jaka pa kaka,» se je prekopicil Luka po travi.

«Kako grd si, Lukec! Jakec bo umrl, tako sem žalostna.» Umazani rokav je lovil potok solza.

«Le ne joči, Urška, saj ne bo.»

«Bo, bo, kri gre iz njega.»

«Ka... a... aj, kri?»

«Da, da. Še včeraj zjutraj je klical pipice po dvorišču in jih za rep lovil, zdaj pa nič več ne reče. Oče je name strašno jezen. Pravi, ti si kriva, ker si mu dala jabolko.»

«Kdo pa pravi, da jih ne smeš. Glej, Urška, naše gambovčke, to jih bomo, še predno jih oče odpelje v mesto.»

«Jakec, moj Jakec,» je zopet zajokala Urška.

«Le ne boj se Urška, med angeljčke pojde,» je nežno tolažil Mirko. «Meni je oče pravil, kako je lepo, če se umre.»

«Daj no, povej, kaj je rekel?»

«Tam-le gori, kjer sijajo zvečer zvezdice, je vse polno majhnih fantkov in punčk. Z zlatimi se žogajo žogami, v zvrhutih škarnicljih nosijo srebrne zvezdice, se posipajo z njimi, zapletene v laseh žare, svetijo, da ni nikoli noči. Včasih pa se vsujejo kaki nerodi ti srebrni keberčki in lete daleč in daleč k nam na zemljo.»

«Pa jih ujemimo, če prilete kdaj doli!»

«Ne moremo. Previsoko so in ni takega velikana, ki bi jih lovil z rokami.»

«Kaj pa jedo ti fantki in punčke?»

«Vse zlato. Jabolka in hruške, piškote, vse z zlatim, sladkim prahom potresene.»

«Kaj bo tudi Jakec jedel tisto?»

«Seveda. Pa dolgi lasje, svileni lasje mu zrastejo, kakor jih nosijo tiste punčke in fantki. Kaj še nisi nikoli videl, Lukec, kako vise taki lasje z nebes, dolgi in lepi, oh kako lepi. Moj oče pravi, da jih tedaj češejo.»

«Kdo jih češe?»

«Vsi letajo okrog starega gospoda z dolgo sivo brado, sedečega na zlatem prestolu; srebrno pipico kadi in beli oblaki plovejo pod njim in visoko nad glavo. Kadar se jih naveliča, močno potegne in spusti toliko dima, da vsi pospe in takrat jih počese mamica Nočka, položi vsakega v svojo postelj, kamor se vleže tudi njih atek Danček. Mamica pa sedi pri njih postelji do večera, dokler ne pride spet atek Danček, pa jih zbudi.»

«Pa jim ni nikoli dolgčas?»

«Oh kaj še. Samo jedo in pijejo in kadar se vsega naveličajo, spuščajo na zemljo pisane mehurčke, rožice ali pa jim stari gospod napelje ribnik z zlatimi ribicami in tam spuščajo čolnice. Včasih pa love sršene in čmrlje, ki so tam gori vsi zlati in beže pred njimi, da jih vidimo tudi mi.»

«To je pa vredno. Veš kaj Mirko, jutri zjutraj greva tudi midva tja doli k vodi, bova spuščala čolne in delala mlinček. Ti, pa za nove sršene vem. Pa koliko jih je!»

«Kar požvižgaj!»

Urška se je spet razžalostila in debele solze so skalile veselje.

«Nič ne jokaj Urška! Mirko, ti pa steci po konjička, bomo malo jahali, da bo Urška videla, kako znaš ti...»

«Očka ne pusti.»

«Kar za skednjem se zmaži. Saj ne bo videl. No šema, nič se ne obotavljaj!» —

«Čakaj, zdajle boš videla, kakšnega konja ima Mirko, pa kako zna. Če bi moj oče imel toliko denarja, bi ga gotovo tudi meni kupil. Oh kako rad bi ga imel. Samo konja!»

«Pa ga vzemi pri sosedovih.»

«Ne smem. Zadnjič jih je še Mirko dobil, da je bil ves črn.»

Za vogalom se je radovednim očem prikazal Mirko, v naročju pred seboj je sopihal z velikim, lesenim, lepo osedlanim konjem. Da ni priskočil Luka, bi ležala oba v travi.

Kakor hitro se je zaujčkal konjiček v travi, mu je že čepel Lukec za vratom in Mirko je kar obstrmel, kako je udrihal po njem. A misli njegove so švigale kakor postrvi.

«Mirko, zdaj pa ti. Poveljnik!» Trepetajoče od pričakovanja so vlekle ročice Mirka na konja, ki se je z resnim in dostojanstvenim obrazom zavalil na svojo živalico, se visoko vzravnaval v stremenih, pred očmi pa so se razvrstile nepregledne množice bataljonov. «No pramček ... ts, ts, ts ... Pozor! Četa sto ... paj!»

Zagugal se je pram, bataljoni so korakali mimo svojega poveljnika, Lukec pa je tolkel ob kolena in kričal na vse pretege «tara, tarara ... traramtata ...» Godel je v tolažbo težko stopajočih vojakov, da se je ob njih pogledu razvnel tudi Mirko, se divje ozrl tja za bregove, kjer je čakal zakopani sovražnik, zravnaval svojo armado in z rezkim poveljem «napadaj!» zapeljal množice v boj. Divja godba jih je spremljala, neustrašene, vse rdeče v lice kot njihov poveljnik, ki je visel zdaj na levi, zdaj na desni, trdno odločen, da rajše pogine, kakor zbeži. Urška pa je žalostno motrila veličastni prizor in rožni venec srebrnih jagod se ji je ovijal okrog ličec.

Dolg zategel žvižg, katerega je precepil oster in kratek, se je oglasil za hrbtom armade. V trenutku je bil Mirko na tleh in z očmi iskal očeta.

«Pusti meni konja!»

«Ne, ne, oče ne pusti.»

«Samo za danes, no daj no!»

A Mirko je neizprosno štokljal s svojim bremenom naprej.

V Lukcu je vse vzkipelo. «Na!» in trda zaušnica se je poslovala od Mirka. Ta se je debelo ozrl v svojega prijatelja in trpka solza je odgovorila, da se je Lukcu milo storilo.

«Pa pridi jutri zjutraj, šema!» je vpil za njim v zadregi, kako bi popravil krivico. Tudi pri Urški ni našel tolažbe, ker peklo ga je globoko v srčecu.

Izza vogala je zapeljal na dvorišče Andrej Kosec, njegov oče, Vsak teden po trikrat je vozil v mesto, odkoder se je vračal pozno domov s težkim bremenom za vse vaške štacunarje in trgovce. Vsi so mu naročali, ker je malo računal, komaj toliko, da je preživiljal sebe in otroka.

Mala, sivordečkasta kobilica je stopala počasi in globoko pre-mišljevala vso pot. Redkokdaj se je zgodilo, da se je na stara leta razveselila svoje misli in hitreje premaknila noge. Natančno je bila izmerjena njena pot, za vse klance in bregove je uravnala že davno svoj korak, da ni nikoli stopila preveč na desno ali levo. Živalica toliko poštena in nič čuda, če bi se ustavila ob cekinu sredi ceste ter opozorila svojega gospodarja. Biča nista vozila seboj, ker Andrej je dobro vedel, da bi ga potem več ne spoznala. On sam se je pobratil z njim izza mlada, neprestano mu je žvižgal po hrbtu in morda zavoljo tega ni nikdar pomislil nanj. Na svojih ozkih, koščenih ramenih je nosil svoje življenje, edino kar je imel, ker je bila celo zemlja, kjer je stala njegova bajta, sosedova last. Postavil jo je na bruno in če bi imela kam, bi romala kot on in kobilica. Ko mu je umrla žena, se je od kobilice navadil molčečnosti. Pet otrok je odpiralo v koči vsak večer svoje kljunčke. Skoro vsako leto je kdo zmanjkal, dokler ni ostal le Lukec. Z vsakim so zagrebli kos njegovega mesa, a v tistih samotnih grobovih je bilo toliko gorja, da jih je prerastlo gosto trnje in se beseda trpljenja tudi v uri strahov ni mogla več prikrasti na dan. Košati brki so zagrnili usta, da se ni videlo več gub, nobenih sledov, če so se ta usta sploh kedaj smejala. Roke in noge, kalni pogledi, besede, same po sebi umevne, vse se je zlilo v eno samo gibanje, podobno nihanju ure na steni, ki gre in gre, a nikoli ne bije. In vmes se je vpletla kobilica s premišljeno stopinjo, tako, da nista vedela naposled ne on, ne kobilica, kdo in kdaj jih je navil. V temi ne bi človek razločil nič več koraka od kopita, le ona sama bi se spoznala z dalje. V obeh telesih pa je gorelo izbičano srce, vedno bolj živo in žareče, edinemu Lukcu namenjeno.

«Le položi ji precej ovsa,» je pozdravil otroka, obešajočega se kobilici na vrat. Zvalil je nekaj zabojev v hlev, zavozil voz v utico in sedel na prag.

«Očka, si mi kaj prinesel?»

Iz vlekel je veliko rumeno žemljo, za katero se je Lukec še ves čas oblizaval in iskal drobtinice po tleh.

«Očka, sosedov Jakec je pa zbolel. Urška pravi, da umre. Tisto novo bolezen ima.»

Andreju je romalo oko k sosedovim in se čudno plašno ustavilo na Lukcu, tako milo in toplo žareče kakor zvezda, ki sije v poznih jutranjih urah, ker jo je sram pred večerom.

Molče sta sedela. Nad njima so romale zvezde.

«Majhnega psička sem ti pripeljal.»

«Kje pa je, oče?» so se unela lička.

«Tam v zaboju.»

Tako dolgo pričakovanega je vendar dobil. Iz vlekel je kosmatinca, godrnjajočega belinčka, ki je nevoljno mežikal s svojimi črnimi očmi.

«No, no božček, kako daleč si se pripeljal, ti godrnjavček. Le potrpi, mleka dobiš, dobrega in sladkega, kakor si bil navajen. Pa Fiči ti bo ime. Razumeš?»

Oče je stopil v vežo, kjer je pri oknu stalo malo, kamnito ognjišče. Razbrskal je pepel in zakuril. Golido mleka je pristavil, zavrel in molče sta večerjala. Fiči se je motovilil nerodno pri skledi in se zadovoljno muzal, ko sta nalila posebej tudi njemu.

Po večerji se je zleknil oče pri peči na klop, Lukec pa je sedel pred hišo s Fičijem v naročju.

«Ali slišiš, kako regljajo žabe? Jih boš že še spoznal, čakaj malo.»

Tiha noč je dihala nad zemljo, globoko so sopli travniki, kjer je čez dan padala otava. Nad potokom je bleščala lahna meglica in zastirala zlatookim zvezdam zrcalo. Nemirni koraki so zdaj in zdaj skalili noč in boječe je frfotal netopir po dvorišču, ko je zaskovikala sova pri sosedovih. V toplem naročju je dremal Fiči in tudi Lukcu so lezle trepalnice.

Pravljica iz večera o beli posuti stezi tam gori se je zopet oglašala in zaspane oči so se naslajale z bleskom utripajočih svetov. Vse, kar se popoldne ni upalo oglasiti, je vzplamtelo, da izgori v sanjah. Nižalo in nižalo se je nebo, dokler ni stal Lukec sredi pred prestolom dobrega gospoda in so se oči zapirale pred silnim žarenjem.

«Pa zakaj ne umrjem s Fičijem vred, če je tako lepo» je jecljal, a noč je že zaprla zemeljske oči, da se podnevi ne spomnijo teh misli, tako bogatih hudih kali za bodočnost.

Med cunjami sta si postlala in se zavila v klobčič.

Tisti hip se je zganil Andrej pri peči in zdelo se mu je, kakor bi nekdo prestopil prag.

II.

Za hribi se je zganila svetloba, ko je oče zapregel, da gre po drva v hribe. Pri ognju je pustil mleko in pripravil kruh.

Lukca je zdramilo solnce in skoro očem ni mogel verjeti, ko je zagledal poleg sebe spečega kosmatinčka, še vsega belega od mleka. Parkrat se je pretegnil, dokler se ni prebudil Fiči. Hitro bi ga rad pokazal Mirku, da ga z njim potolaži za včerajšnjo klofuto. Toda pri sosedovih so vstajali pozno; gospod je hodil v pisarno in po njem se je ravnala družina. Posvetil je Fičija v vse skrivnosti svojega dvorišča in komaj je prestopil prag drvarnice, je stala pred njim objokana Urška.

«Grem v farovž povedat, Jakec je umrl nocoj!»

«Jakec je umrl,» je pomislil, «že dobro, zdaj ne bo več jabolk kradel», in živo se je spomnil lanskega leta, ko mu je pobral najlepša iz okna. Ampak vendar ga je postalo strah pred to smrtjo in razlagal je Fičiju: «Vidiš Fiči, Jakec je umrl, kdo bi si mislil, seveda ti ga nisi poznal. Le poslušaj, zdajle mu klenka.» Živalica je nezadovoljno rentočila in poskušala grizti. «Ti paglavec, ne boš prijateljček, te bodo že sršeni, pa te ne bom branil, če boš ti mene grizel!»

Počasi se je splazil na sosedovo dvorišče. Videl je gospo, ogrnjeno v ruto, kako hitro nekam teče. Kaj ni jokala? Stisnil se je za skedenj in čakal ter nalahko požvižgaval različna znamenja.

Še med vrati je zapenjal gospod suknjo, s tako naglico je planil na dvorišče. — Na kolodvor gre, — je pomislil Lukec.

«Aha, ti prokleti capin, baraba potepinska. Še enkrat naj te vidim na našem dvorišču! Ali mi izgineš izpred oči.» Fant se je kar krivil pod udarci z leve in desne.

Ko se je zjokal doma v drvarnici, je premišljal, kaj je s sosedom.

Že večkrat ga je bil, ampak na tak način, ko vendar ni ničesar ukradel. «Čeprav me vsi bijejo, to ni bilo pravično.» Misel se je nanizala na misel, trdovratne in uporne so bile kot še nikoli in grenka žalost je dušila dušo. Kdo ve, zakaj je tako? Oče me še

ni udaril, drugi pa, kdor me doseže. Ozrl se je po dvorišču in prvič v življenju je zagledal bajto na brunih. Pasja! se je izvilo iz tope grenkobe, ki je zameglila vso dušo. Kakor bi se mu nena doma izlil žolč, tako je brizgnilo sovraštvo do vsega sveta ter preplavilo vse misli. Nevidna roka je položila mlado, trepetajoče srce v žerjavico, da je zarjulo od strašne bolečine in Lukec je dirjal iz hiše daleč med polja.

Tam, kjer se je iz pokošene otave kadilo in so se dvigale meglice proti temni modrini, se je zgrudil s svojim psičkom. Solnce že ni več žarelo, le svetilo je še nad poljanami. Za njim in za kopicami je risalo ostre sence in topoli sredi travnika so kakor kose nabrušene rezali nebo in zemljo. Nad vasjo je belkasti dim svedral modrino.

Sredi te prostrane zemlje je drgetalo mlado telo in ne očita-joče, ampak proseče je plula beseda oče, oče! kot zbegana tica nad njo. In našla je svoje gnezdo. Gori v svetlem bukovju ob zevajočem štoru, iz katerega je dihala opojna vlaga, se je naslonil Andrej na sekuro. Preštel je krog sebe, kar je položil in kar še stoji, a roka ni hotela več zamahniti. Kakor bi prišel nekdo v vas in bi se mu ovil krog vratu; saj se ni mogel motiti. Nekdo kliče na pomoč njega, ki je vse svoje življenje pomagal, kjer je mogel, ki je počasi za kruhek prodajal poslednjo kapljo krvi in je samo še čakal, da pride ura, ko si iztrže srce in ga nese naprodaj za Lukca. Ime je rodilo misel in struna se je odjeknila struni. Topot ga prosi njegov mali; a Andrej je čutil tako slabost, da je le vzdihnil, zasenčil z dlanjo oči in ga iskal doli v dolini, ker bogve kje in kako sam sebi pripuščen tava okoli brez pogleda, polnega ljubezni in bele besede. Da ga potolaži za tisto neznano gorje, ki ga bo nosil za vse svoje žive dni, rojen iz pasje bajte, je preštel, kolikokrat bo vozil, da zasluži in shrani za konja, ličnega lesenega konja, o katerem se je celo v sanjah pogovarjal. Skoro mesec dni bodo nanesele vožnje, a konjiček bo Lukčev. Zopet se je vzdignila roka, zapela je sekira, a misel je morala nazaj v dolino ter se razodela trpeči dušici. Posušila je solze, s kopreno pozabljenja je zastrla bolest.

Kose pod topoli so pokosile svetlobo, krvavo solnce je viselo nad dobravami in vrane so prhutale v svoje domove. Lukec se je splazil domov, kjer sta stala na dvorišču oče in gospod sosed.

«Tako ti povem Andrej, še enkrat naj mi pride tvoj prokleti capin pred oči, ga pobijem kot steklega psa. Nikjer drugje ni moj

nalezel kot tu pri tebi v tej svinjariji. Še jutri zahtevam, da občina zapre to gnojnico, kjer bi še svinje pocrkale. In vsako uro tam krog hiše, žvižga, žvižga... Jaz ga že prežvižgam, če ga dobim. Glej, da mu poveš. Si slišal?» — «Še besede ne da. Taka brezvestnost v teh časih, živi gnijejo, pa se ne zmeni in ne vzame ženske, da bi mu očedila.»

Srboriti koraki so se zgubili za vogalom. Nato je pokukal boječe Lukec iz drvarnice, oči pa so se same od sebe skrile, tako žalosten pogled ga je srečal.

«Očka, kaj je Mirkcu?»

«Zbolel je!»

«Sosedova mu je včeraj dala jabolko.»

«Tako, sosedova praviš!»

«Kaj bo umrl kakor Jakec?»

«Ne bo. Je šel po zdravila v mesto!»

«Kakšna?» —

«Tak strup!»

«Kačji?»

«Ne. Zdravila so!»

«Zakaj jih pa sosedovi niso kupili?»

«Ne dobi jih vsak, pravijo, in draga so.»

«Pa če je kdo bolan?»

Oče je skimal z glavo in sedla sta na prag, oba zamišljena in kakor zjutraj ju je prepletla misel, da sta izobčena. Oba sta slišala, da jima lahko jutri zapro bajto in bosta spala v drvarnici, morda na cesti. Tam pa se ne rode vesele misli, objestne od dobrega kosila in tople peči, tam poveša tudi pes glavo. Lukec se je stisnil k očetu in molčal, ker očetove misli so tlele kakor žerjavica, ki jo hladen veter razpihava in zanaša drugam.

«Ubil ga bom, pravi,» je pomislil, «srboritež, same besede so ga. Ne ve, nad kom bi se znesel. Rad ima otroka, pa je navajen, da bije po drugih, kadar ga kaj ugrizne. Seveda, človek, ki je rojen za gospodarja. A slab gospodar, ki ceba z okovanimi škornji. Če ga udari eden izmed nas, bo lajal kot stekel in ne bo več gospodar, ampak privezana psica, ki se boji za svojo kost. Pa kaj bi ga bil... Koš si, koš poln plev, ki te nosim na svoji grbi. In tvoji otroci bodo pleve, za katere ni božje besede...»

Kakor hitro je Andrej pomislil na boga, se je odprlo pred njim brezdno obupa svojega rojstva.

«Bog zna, ali ni celo križanega tisto uro, v kateri je prosil svojega očeta, naj jim odpusti, ker ne vedo kaj delajo, pičila strupena kača? — Nemara je ravno zavoljo tistih besed umrl, drugače bi mu gotovo on pomagal s križa. Morda bi tudi mi več ne trpeli?»

«Oče, hudo mi je in žalosten sem. Če bi mogel k Mirkcju in ga prosil, naj odpusti tisto klofuto. Veste, za prazen nič sem ga, prav nalašč in take solze so mu tekle.»

«In da poveča gorje», je molčal in govoril sam zase Andrej, «je vcepil te misli tudi temu kratkosrajčniku. Zakaj mu ni dal železne pesti in železnega srca. In še to bi se stopilo enemu naših. V pasji uti je rojen, pa nosi v svoji duši božje besede, križali ga bodo, ker se jih boje. — Strašna pravica! — Pojdiva spat», je vzdihnil in molče sta povečerjala ovsenjak in mleko. To noč Andrej ni zatisnil očesa in vsak utrip je slišal spodaj pod seboj sredi cunj med vlažnimi, zatohlimi stenami. Skozi špranje pa je šepetal hladni jesenski veter. (Konec prihodnjič.)

C. GOLAR:

JEZDEC.

(Kitajski motiv.)

Kadi se belec. Kot rjavi psi
gozdovi skačejo ob meni —
Pagoda v luči zablešči ognjeni,
v nji zvon se jutranji budi.
In kot svetilka v mraku,
visi tam solnce v zraku.

Srce kipi — in kot peroti bi imel
me nese konj ob zlatu njiv.
Puščica zabrenči in belec se je vzpel,
zdirjal v plamteči solnca je naliv.
In zaiskre se prazne mu oči,
v njih groza kot črn stolp stoji.

JUŠ KOZAK:

RDEČE LISE. (Konec.)

Otresli so jabolka. Najlepša je shranil Lukec. V teh hladnih dneh, ko se je prvič sprijel z življenjem in sredi srebrne mladosti zaječal pod kopiti strašne usode, je tolikokrat v duhu ponavljal tisto pravljico o gospodu s čudodelno pipo, da je oko uhajalo neprestano tja gori. Toda vselej je vstajala pred njim podoba bledega in bolnega Mirkca, ki gotovo čaka nanj, čeprav ga je razžalil. Vse mu je najbrže odpustil in zato mu prinese najlepša jabolka. Kako bi drugače našel milost pred gospodom na zlatem prestolu. Z razumnimi črnimi očmi je motril Fiči svojega gospodarja, kje je ostala njegova biserna radost prejšnjih dni in čutil, da se tudi njega loteva tista otožnost, s katero postaja Lukec tako rad na večer pod velikimi solničnimi rožami za ograjo, visečimi nad zemljo v mraku, kakor večerna solnca, ki nikajo temno žarko nad njivami. Fiči je postajal nemiren, kajti čudne stvari je gledal ponoči in zjutraj je mlaskal z jezikom, kakor bi hotel nekaj razodeti.

Pred jesenskim dežjem je trepetalo nebo in solnce se je skrilo. Andrej je ravnal za drugo jutro, ko je pristopil sosed.

«Slišiš, kje je pa tvoja barabica?»

Andrej se je ozrl ter pokazal s prstom v drvarnico.

«Tiii fant!»

«Slišiš fant, naš Mirko te hoče videti. Je že ozdravel in zdravnik pravi, da bi malo veselja dobro delo. Samo tebe hoče. Stopi no malo ... Naj gre», se je obrnil k očetu, «kaj bi, zadnjič sem bil v resnici jezen. Pa res, če bi tistega vruga ne dobil v mestu, bi bilo najbrže po njem. Saj pravim, vedno je dobro, če ima človek prijatelje. Zdaj ga pošljem v šolo. Nerad se ločim kajpa, pa mora biti. Čez dober teden boš peljal, a?»

«Seveda!»

Tam v sobi je ležal Mirko, ves blede in upadel. Lepa, rumena jabolka so zadišala, ko je vstopil Lukec in jih razložil na mizo.

«Tole sem ti prinesel, pa še orehe dobiš. Ali ga hočeš malo k sebi. Veš, dolgčas mi je bilo po tebi», in že je smuknil Fiči v

gorko postelj. Malo muzal se je, toda prijetna toplina ga je uspa-vala. Z rajsko naslado ga je božal bolnik. Vmes pa se je razpletala povest o sršenih, vranah, sosedovi Urški. Nemirno je odgovarjal in pripovedoval Lukec, z očmi je stikal po vogalih, dokler ni našel pramčka. Zajahal ga je in stare ure so se povrnile. Ko se je zmračilo, se je primaknil z njim tik k postelji in oči so se zagledale v kompot poleg vzglavja.

«Ti, daš?»

«Kar snej!»

Še s konja ni stopil, kar sede je pomlatil. «Dobro! ali ti večkrat kaj takega skuhajo?»

«Vsak dan». — «Mm... hm!» V gosti mrak zavita sta si pripovedovala čudne zgodbe, kaj sta videla ta čas. Svetovi, le mladim koprnečim očem odprti, so razgrinjali svojo demantno luč pred njima, da je žarela vsa soba. In pregnal jih je oče, ki je prinesel luč.

«No, ali ni lepo pri nas? Glej, glej pa kakšnega fletnega psička imaš. Saj ga pustiš malo pri nas, dokler ne ozdravi Mirko?»

Širokoodprta usta niso odgovorila. Samo pokimal je in še to bi rad prosil, da bi njemu posodili za ta čas konjička, toda dobrohotno ga je opozoril sosed, da ga že kliče oče in ga za rokav spremil iz sobe. V grlo ga je nekaj tiščalo in tisto o klofuti bi rad na samem spregovoril Mirku, toda črna noč ga je objela in zdrsela je domov. Med potoma se mu je naenkrat zazdelo, da cvili njegov Fiči, toda tišina je bila gluha.

Doma je že skuhal oče večerjo.

«Boš jedel». — «Ne bom!»

«Kje imaš pa psa?»

«Tam sem ga pustil,» je s težavo spravil na dan in že se je zaril v cunje, kajti oster hlad je pihal skozi špranje.

Strašno vroče se mu je zazdelo takrat v polsnu, toda spanec je lepil trepalnice in težka je bila glava. Enkrat se mu je celo zazdelo, da se je poveznil strop nanj; planil je kvišku, a trpka omotica ga je položila vznak.

Pozno se je prebudil. Noge so se vlačile svinčeno, glava pa se je zdela tako lahka, kakor bi se morala vsak hip potočiti z ramen. V grlu in prsih je bila nasuta žerjavica in splazil se je k škafu, kjer je s trepetajočo in potno roko zajel vode. Prvi požirek je bil ves sladak, a že drugi je vzbudil neprijetni občutek v želodcu.

Naslonil se je na klop pred hišo in hladna jutranja rosa ga je svežila.

«Kako bo oče moker!» je pomislil, toda naprej ni mogel. Že zopet je klecnil v kolenih in v želodcu se je obrnilo.

Tiha, ponižna zavest ga je obšla in taka jasnost, da je bolešno vzdihnil: «Ubogi Fiči, zdaj bo pa še on bolan.»

Priprl je vežna vrata in legel nazaj v cunje. Počasi se je odvijal dan. Sive megle so visele skoro čez streho in vsak curek svetlobe je umrl že pri oknu. Pomalo je spal, a venomer je moral vstajati. Izpil je še par korcev vode, da ugasi opekline v grlu. Poskušal je ležati nepremično, roke na deske oprte, oči v strop. Taka vročina ga je napadala, da so zakrvavele oči in je razločno videl, da se unema strop. Glava visi globoko doli na ražnju, da se je rešil in dvignil z največjim naporom oslabelega telesa. Iz gorečega stropa, preko sten pa so prijahali rdeči jezdec s potegnjenimi sabljami, bili krog sebe, da je vse prek bliskalo pod udarci nabrušenih mečev. Iz nozdrv rdečih konj so švigali plameni in ga žgali tako strašno. In zopet jih je požrla noč. V kalnem brezčasju in temnih vrtincih se je motovilo pred očmi nekaj, kar je bilo podobno minevanju ur. A to prehajanje mu je povzročalo take slabosti, da so potne kapljice rosile čelo. Komaj je zopet odprl oči, se je raztegnila podoba na steni v neizmernost. Med rdečimi rožami je sedel Kristušek in držal velikansko zlato kroglo v rokah. Iz krogle pa je rastel na črnem holmu ogromen križ, skoro večji od sveta. Čudovito so žarele rdeče rože in glava je bila tako neizrečeno lepa a strašna v svoji velikosti, da se je tresel pred njo. Naenkrat se mu je zazdelo, da se je zamajala krogla in padala je s strašno brzino nanj. Ves se je skrivil od bojazni in rinil v tla pred njo. Zgubil je zavest. — Predramil ga je težki korak očetov, ki se je nenadoma zakopal na pragu: «Moj bog! In čisto sam! Kdo mi pomaga!»

«Očka, slabo, slabo!»

Andrej je buljil v otroka ter se prijemal za glavo.

Molče se je okrenil in stopil k sosedu. Na vratih ga je srečal.

«Gospod, bi prosil, otrok je zbolel, moj Lukec, če bi malo tistih zdravil dobil!»

«No vidiš, saj sem ti pravil. Počedi, počedi, pa bob v steno. Zdaj ko je prepozno. Zdravila bi rad. Poslušaj Andrej, jih nimam več, no tako malo še, da ni besede vredno.»

«Pa tisto malenkost mogoče?»

«Že, že, Andrej, ampak dva otroka imam še in kdo ve, kaj pride. Kar k zdravniku stopi in povej, da sem te jaz poslal. Bo že pomagalo. In pridi povedat.»

Andrej se je obrnil v noč. Za vogalom pa so žarele njegove oči, kakor dva zublja v hišo in dolga pest je zamahnila nad njo. A predno je padla kletev, je zginil v temi in potrkal pri zdravniku. Samo žena je bila doma, on se je peljal v mesto. Jutri popoldne se vrne in pride takoj. Opoitek se je domov.

Z materinsko nežnostjo skrbnih rok je dvignil izmučeno telesce in ga položil na svoje ležišče. Kar je imel mehkega pri hiši, je znosil za zglavje in pogasil vse luči, da ne zre trpljenju v obličje. Le ročico je stisnil v svojo žuljavo pest in jo stiskal vso dolgo noč. Skozi jeklene žulje je čutil, kako izgoreva od ure do ure. Tedaj je sklonil glavo, kajti ugasnila je poslednja iskra upanja.

«In konja ti bom kupil Lukec, nisem ti še povedal, konja, lepega pramčka; čisto novo sedlo sem naročil, pa še ni naredil,» je lagal sam sebi. «Še to noč grem k njemu, da, jutri bo že tu. In jahal boš po dvorišču, na cesto te bo nesel, z menoj v mesto. Ali čuješ Lukec?»

«Očka, slabo, tako slabo. Kdo, kdo se pa tako smeje? Očka, zaprite vrata, zaprite, kdo se pa tako smeje?»

Andrej je skočil kvišku. V temi so se zašibila kolena, pred križanim se je zgrudil in skoro rjul od bolečin.

«Križani, ozri se vsaj enkrat s svojimi blagimi, usmiljenimi očmi in odreši ga. Pravičen si o bog, tako neizmerno pravičen, pošlji svojega sina, da stopi doli in ozdravi. Če hočeš, da zažgem hišo in romam k tebi deset let, da ti prinesem svoje srce in svojo kri, reci, vse kar hočeš, samo ozdravi. Ali slišiš križani? Spregovori!»

Sredi brezdanje tišine se je zasmejala, tako zvonko in veselo: «Očka, kdo pa se tako lepo smeje v veži, hi, hi hi . . .»

Andrej se je zrušil pred križanim na tleh in dušo je zalil svinec. Tam je ležal do jutra in ko se je mračna svetloba razlila po izbi, je zatisnil oči, da ne vidi krvi. Lukec pa je ležal nepremično, tiho, skozi prste in dlani je čutil Andrej mrtve poglede.

Popoldne se je oglasil zdravnik. Zmajal je z glavo. «Preje bi prišli. Pozno je!»

«Sem bil, pa Vas ni bilo.»

«Še preje, še preje, takoj. Moj bog, kdo Vam pa pomaga?»

«Sam sem.»

«Vse poskusim. Tole mu dajte. Morda ga rešimo. Pazite nanj!»

Andrej je stal in srepro motril tla. On je vedel, da je prepozno in njegova duša je to noč izgorela v prošnjah. Iz pepela se ne rodi več beseda. Tam zunaj na pragu je zakrižal zdravnik vrata; «pozneje pride občinski sluga in nalepi listek. Jutri pogledam zopet, kako in kaj.» Andrej je zaklenil vrata. Za njim in skozi hrastove deske je prodiral beli križ.

Tako je stala pasja uta tri dni z belim križem zaznamovana; v njej je sedel Andrej, pri peči pa je ležal Lukec ter zrl pred seboj svetove, ki se mu še nikoli niso odkrili. Kadar je telesce trepetalo, vse vročično od koprnenja, da se dvigne in zapusti zemljo, je držal oče po cele ure ročice v svojih in jih ožemal s svojimi žuljavimi rokami, da iztisne še nekaj kapljic življenja. Sam ni vedel, zakaj se jih oprijemlje? Zavest je kakor zblaznela in strašni vihar je vil čudne misli v silnih vrtincih. Sam sebi se je zdel pes, ki tiči pod uto priklenjen, med vrati pa stoji beli križ, da ne hodijo blizu ljudje. Vse tri dni ni izpregovoril besede, le včasih so prihajale iz grla sladke besede, v katerih je dihala božajoča nežnost vseh besed, kar jih je človeško bitje govorilo človeku. Od daleč je zvenelo Lukcu na ušesa, kakor bi govoril tisti Jezus z žogo v rokah, in mu jo ponujal. Nič se niso razlikovale besede od toplih objemov, s katerimi so ga nosile tako izmučenega in ubogega visoko tam gori po skrivnostnih potih nebeških zvezd dolge sive sence z ovenčanimi obrazi. Iz daljave je prihajal glas, ki je vsrkaval te sence in bitja, švigajoča mimo njega. Vsak hip je bil bližje studencu tistega blagega glasu in šele tedaj je ves tresoč se od koprnenja pozabljal besede očetove, sedečega poleg njega. Andrej se je približal obličju in potnim prsim, se nagibal nad njimi, prisluškoval, a v duši so sikale pekoče misli, da je molče vil roke in se jih otresal. S strašno spačenim obrazom je vstajal greh pred njim, noge so se šibile, trepetale, z rokami se upiral ter ga odbijal, da ohrani iskrico upanja. Polmrak se je strupeno pretakal v izbi; nista se premaknila s prostora. Kakor ob stvarjenju sveta, je bila zastrupljena ta izba in ves prostor v njej s kaljo življenja in Andrej je molče molil najsvetejšo in najbolj trepetajočo molitev, ker je vedel, da se nekaj strašnega približuje svojemu rojstvu. Klečal je pred belim telesom in je divjal od poželjenja, da se maščuje, kadar se dvigne prosojno truplo v višave. Iznova se bo rodil v strupenem polmraku in kadar vstane od postelje; o bog, tistega trenutka me reši, je molil.

Tretje popoldne v najtišjem mraku sredi popoldneva se je Lukec vrnil na zemljo. Obrazek se je ves vznemiril in bolne oči so se uprle v očeta. Tiho šepetaje je spregovoril.

«Očka, Jezušček ima pa še žogo v rokah. Jaz sem ga videl in žogala sva se visoko, visoko. Pa se nama je žoga razbila. Same rdeče iskricice so švigale iz nje, žoge pa ni nilo nikjer več. Stekla sva, letela za iskricami in poln predpasnik sva jih posadila tam pod topoli, oče, veš, kjer smo imeli mi travnik.»

Iz neznanih svetov se je smehljaj zgubil na ustnice.

«Očka, pojdi no po Mirkca. Rad bi mu povedal, kako je lepo, lepo. Ali še rastejo za hišo rože?»

«Še Lukec.»

«Rad bi jih videl. Veš, v vsako sva utaknila eno gorečo zvezdico. To bo Mirkec gledal. Pojdi no očka, veš tako lepo je . . . tam pri sršenih, vodki, rože . . .»

«Grem, že grem,» a obsedel je Andrej še trdneje. Kdo bo prišel v hišo, kjer stoji beli križ? O otrok, svet blagoslavljaš, razkazal bi ga rad, ko ležiš v pasji uti na klopi brez zglavja in veš, da so te zakrižali. Bije ti zadnja ura, ločiti pa še se ne moreš, a svet te je že pokopal. Zakaj si se prišel poslavljat, tako bi šel brez grenkobe in vse bi meni ostalo, je pomislil Andrej. Zakaj boš nesel tja na oni svet zemeljski prah? Pusti ga meni sinko, da zakrije mojo glavo. — Sleherna misel je okrvavela možgane, da so zatekale njegove oči.

«Očka, ali si kupil konjička?»

«Ne še, jutri, jutri.»

«Zdajle očka, zdajle. Rad bi ga imel, rad očka. Kupi ga, kupi.» Megle so se spustile še nižje. Mehka roka mraku je česala noč. Pred oknom so zaštorljali koraki.

«Gozdič je že zelen, zelen,»

je zateglo vlekel pijani mežnar. «Andrejc, Andrejc, bo kmalu?» Strašne besede so obtičale med oknom. «Tebi zastonj, Andrejc» in klecal je počasi naprej.

«Očka, kako se smejejo. Konjička jahajo, očka! Tako lepo je jahati, očka!»

Andrej je vstal. Nič več ni bil on sam, ampak zblazneli Andrej ob umirajočem sinu. Niti posluhnil ni več, ali še utriplje srce, v poslednje cunje ga je zavil in posadil na okno. Omahnil je skozi

vrata, na dvorišče, na konopcu prignal na dvorišče kobilico in zajahal.

Pod črnimi meglami, sredi kamnitega morja je širokokračil oče na kobilici, da so se mu noge vleklo po tleh. Z rokami je mahal krog sebe, kakor bi pobijal nevidne duhove. Na ukrivljenem hrbtu pa je nosil vse težko nebo nad seboj. Lukec se je med okni smehljaj in smeh je bil od minute do minute bolj bled, da se ni več razločeval od stekla. Drobna, zelo drobna šivanka v nevidnih rokah se je dotaknila boječega se srčeca, se še enkrat odmaknila — srce je bilo zastrupljeno in prebodeno. Z glavo naslonjeno na steklo je zrl Lukec skozi zaprte trepalnice na očeta tam zunaj, ki je še vedno križal nebo na vse štiri vetrove.

Sključen, po vseh štirih se je priplazil v sobo, vse je že vedel. Nekdo mu je narekoval, kaj se je zgodilo. Varno je razgrnil cunje in položil truplo na klop, pokleknil ob njem molil čudno molitev: «O križani, vzeli si ga. Beli križ je nosil najbolj zaničevani. Moja kri in telo. Tvoja duša in oči. Žogo si bosta podajala, zato si ga poklical. Le mečita in vrzita jo meni v naročje. Amen».

Zlezal je nevede pod klop in oči so se zaprle. Dva dni sta spala skupaj.

III.

Ni se čudil in ne tožil, ko se je tretje jutro prebudil. Zemlja je že klicala svojo žrtev, oster vonj je prevzel sobo. — Takoj grem — je pomislil in trdi koraki so že odmevali na kamenitem tlaku pred župniščem.

«Andrej, potolaži se!» je gostobesedičil župnik.

«Saj še potožil nisem, pa mi že zaudaje.»

«Saj veš, kako je, Andrej; zapisano je: danes meni, jutri tebi. Bog je hotel tako. Pa napraviva tiho in lepo. Ti zapelješ fantka sam na pokopališče, jaz počakam v cerkvi in vse bo v redu. Kaj bi uganjali komedije!»

«Nocoj ob pol šestih,» je dejal Andrej in zginil pred strmečimi očmi med vrati.

«Takega človeka, hm, pa ga tako potare?» ga je spremljala misel na cesto. On pa je ni čutil, ker je hodil v železnem oklepu. Venomer je ponavljaj, kakor bi se hotel na izust zapomniti. — Jutri je menda dejal sosed, da popeljem fanta v mesto. — Zvečer je zabil rakev. Na pot mu je dal vse, kar je ostalo pri hiši po njej in otrocih. Ko je položil malčka na voz, je iztisnilo srce poslednjo

kapljo krvi in oledenelo. Pregibale so se dolge, orjaške roke, ledenim kleščam podobne, da zamrzne, kogar se dotaknejo. Le kadar so prijele za rakev, so čudovito zagorele.

Pod zidom je pustil kobilico, sam pa z bremenom na hrbtu prestopil mračni prag. Župnik je dajal popotnico, on pa je stal in telo se krivilo od premagovanja, objeti in prižeti nase leseno hišico. V mraku do tal visečih megla je zrasel do stropa, strašen in besen v svojih pogledih. Visoko gori nad oltarjem je visel križani in ujel uporne poglede. In tedaj se je zgodilo, da je zaprl oči.

«Še zmeša se mu,» je pošepnil župnik cerkovniku, ko sta odhajala iz pokopališča. Ozrla sta se naskrivaj in strah ju je obšel pred tem dosedaj neznanim človekom, ki je stal tako visok poleg groba, da so se megle vlačile nad njegovo glavo. Pred to nevihto, razpeto okrog glave, ju je obšla groza.

Andrej ni videl nikogar. Pot se je mešal s prstjo, usipajočo se v brezdno. — Če bi vsaj skupaj ležali! — pogledal je krog sebe, da prešteje vseh šest. A oči so zaman blodno tavale med ovenelimi grobovi. Zvrhal je kup, se odkril in molče pognal domov.

Luči ni prižgal. Sedel je za peč, po mizi je padla težka, koščena pest in obležala. Pogled je tisti hip objel ves svet in slehernega človeka je poznal po rojstvu. Trdo so bile ure, skoro duh božji je trepetal pred njimi, a gub Andrejevih niso zganile. Sedel je ves drug, kakoršnega zemlja redkokdaj izvrže. Pogledi so prebodli vsega do gležnjev in se skozi njega samega zasvedrali v zemljo do drobovja, odkoder so sikali krvavi plameni.

Na mizi bolj trda od nje je ležala pest, ara za kupčijo. Za kup pa je barantal v teh urah in se tresel pred njim.

Garal je, dokler je dihal. Nič več. Po poljih, travnikih, gozdovih in cesti je preobračal zemljo. Nikdar ni sovražil, nikomur zameril. Vse nedeljske zapovedi s prižnice je spolnjeval. Počemu? Tisti tam gori je rezal kos za kosom in niti krvavih sledi za dolga leta ni obrisal. In zdaj je izrezal srce, ki ga je dal nekoč za popotnico in tolažbo, ko jih je vrgel iz paradiža. Povratka ni tja v večno smrt, angelj življenja stoji z mečem pred vrati. Tudi za Jobovo hvalo ga je ogoljufal.

Pa kaj, aro je dal in za kup ni mešetarja.

Čisto tiho je vstopila, menda niti vrat ni odprla. Andrej jo je videl in spoznal skozi zaprte trepalnice. Mrzel duh ji je sledil in vel po vsej sobi. Včasih, ko je šla čez sobo, je koščena peta zazvenela. Potem pa je čutil, kako ljubeznjivo ga pozdravlja mrzla

roka, a pest se ni premaknila. Uprla je oči iz onega sveta. S temi črnimi globinami se je želel pogovoriti.

«Ti Lena iz onega sveta, povej, ali si brala moje bukve tam?»

Molk mu je zeval naproti.

«Pa dobro, če jih nisi, ali veš, zakaj sem garal svoj živ dan, ljubil in odpuščal in si pustil razrezati hrbet v jermene?»

«Tudi tega ne ve.»

«Lena, ali si videla tam nadvse pravičnega boga?»

Dolgo časa je pričakoval odgovora in ustnice so se zvile v bridki smehljaj.

«Nočeš povedati resnice, kaj? In vendar si toliko povedala, Lena, da ne vem, kam bi dal. Tvoj fant je živel že tri dni tam gori med zlatimi zvezdami. Z Jezuščkom se je žogal. Pa ga bo tudi zato ogoljufal in se bo večno spominjal, od česar se je tako težko poslavljal. Ali mu bodo večno sijale otožne solnčne rože s svojo črno žalostjo v srcu? — Slišiš Lena, mati mojih otrok, povej mi, kaj naj počnem zdaj? Ti veš, da me nobena ne mara. Še enkrat bi se oženil, da bi imel še enega, še enega Lukca, ker drugače ne bom mogel umreti: Pa kaj trobezljam? Andrej Kosec živi v pasji bajti, nihče ga ne pogleda, tako je izobčen in zavržen, da si ljudje umijejo roke, kadar mu štejejo denar. Križ so naredili na vratih in morda me pobijejo kakor psa, ko ne bo kobilica več mogla stopiti na noge. Lena, samo to mi razodeni, zakaj se je Andrej Kosec rodil?»

Mrzla sapa se ga je molče ovijala in izsesala poslednjo misel, da je sedel za pečjo železni stroj, ki steguje svoje ogromne roke brez usmiljenja.

«Kako pa, Lena, bogataši, goljufi, krvosesi, pijavke, morivci, ti hladni gospodje drznih čel, umazanih src in s čisto drugimi možgani kot oni ubogi, ki smo zanje samo grez, po katerem hodijo, dirjamo pred njihovimi vozovi v četver upreženi, kako se obnašajo tam gori v nebeškem kraljestvu? Kaj tudi med devetimi kori angeljev vladajo nad nami ter predpisujejo svoje zakone, ojnice za neuko, razdivjano ljudstvo? Ali vas je sprejel Lazar v svojo palačo, sezidano za tisti mraz in lakoto pod bogatinovimi vrati? Pa ne, da sedite vsi skupaj v veži in se oblizujete, kadar jim nosijo angeljci kompot na mizo? — Žalostno gledaš Lena, bogve kako daleč si gledala? Pomisli, tvoj fant, Lena, je umrl na kompotu, sladkem in dobrem, kakršnega še vse življenje ni jedel. O prav na kompotu je umrl in nisem zinil besede za vse tisto zlobno obrekovanje, s katerim je psoval fanta in mene, tako nedolžna oba nad

boleznijo njegovega sina. Strl bi naju tedaj, če bi mogel, a jaz sem molčal, ker sem videl več kakor krivdo. O Lena, en sam ni kriv, dobro vem, ampak tisti, ki nas je pahnil v ta pekel. Če bi ga videla na postelji tu pri peči, koliko je trpelo to nedolžno bitje, bi stopila še enkrat na svet, da živiš dvojno življenje za kazen, ker si ga rodila. Nihče mu ni privoščil tolažilne besede, ki je umrl, ker je bil otrok ljubezni in odpuščanja v svoji duši. Zabavat mu je šel otroka, cirkus igrat, a je umrl. In kdaj mi odpusti svet, da sem igral tudi jaz cirkus, ko mi je sin umiral! E Lena, usmiljenje in odpuščanje ubogega malčka je večje kakor vse blagajne celega sveta. — Najine zadnje poti nisi videla? Koliko bližje so pa mastnaki nebeškemu prestolu, katerim za debele cekine zvone na vse pretege? Še tam ga bodo odpravili! —

«Hm, hm, nič več. Kdo te je pa poslal? Že dobro, že dobro, sam grem pogledat, da ga najdem pravičnega boga in čudodelno usmiljenje, jasno pravičnost. Sam jo bom ustvaril. Za par dek jo zravnam. Vozil sem, vozil; ko pa sem vse zvedel, bom preobračal. Tako je zapisano, delaj po svoji vesti. Le pusti me zdaj samega, Lena! ...

Boječemu dotikljaju hladne roke je odgovoril obupani smehljaj pripravljenega na vse. Divje so žarele oči sredi razbitega obraza in sklep ubijanja ga je gnal na najhujšo pot. Že so krvavele noge na trnjevih tleh.

Nevihta, ki je lila vso noč, ni splahnila njegovih misli, iz sanj ga je zdramila šele zora s svojo biserno svetlobo. Ko je stopil na prag, se je spomnil, da je snoči pustila vrata odprta za seboj. Ni se ozrl več nazaj.

Kobilica je strepetala, v slutnjah je drhtela po vsem telesu, in stresala je glavo pod komatom.

«Bojiš se, bojiš, revica, nič ne dé, bolje bo zate.» Ubogljivo se je potolažila, a ga neverjetno pogledovala in se čudila njegovi hitrosti in rezkosti. Hitreje in odločneje je stopala, čeprav so nozdrvi trepetale.

«Pazi na otroka, Andrej; čakaj, še tole popravim.» Smukal se je sosed krog voza, čeblljal in stiskal roke. Andrej je pognal. Žarela so jasna lica, srce je iskalo v dalji mesto, kjer se bosta kakor škrjančka, pijana svetlobe in lepote izgubila. Pred njima pa je sedel mračni mož, ki ni dvignil oči s ceste, ni odgovarjal, še molk mu je bil pregrozen. Vajeti ni spustil, boječ se, da bi premislila kobilica to strašno pot in se uprla. Divje je gonil ves

stisnjen in sključen, zapirajoč oči pred vsako bilko življenja. Solnce je risalo dolgo senco, ki vsako minuto leze globlje v zemljo.

«Tam, pod klancem!» Že prejšnji večer je premislil. «Tam, kjer se pot prevali in od napetosti pada na obe strani v tiste globoke drage. Ni rešitve.»

Pod klancem se je oglasilo srce, da ga je čula kobilica ter se nemirno ustavila. Toda roka gospodarjeva je bila trda in neusmiljena. Na vrhu so ji pričele oklevati noge. Vse je slutila in zona je oblila žival. Z vso silo se je upirala oznojena, strmeča z zabodenim pogledom v prepad. On pa je vlekel in črtal njeno smer vse bolj neizprosno.

Zamižal je Andrej in poslednjič potegnil.

Kdo pozna ime in obličje duha, ki je tisti hip oživel v ledenem srcu čudodelno besedo: očka, kako je lepo! Kje ji sila sorodna, da bi zblaznela v človeku taka ljubezen, kakor je zmlela Andreja, da se je kot plamen dvignil sredi voza in se je vrgla kobilica pred njim na zadnje noge kakor nasajena. Stal je strašen in pot mu je lil čez ves obraz; celo kolesa so trepetala. Klobuk je padel na tla in razoglavega je oblivalo solnce in oživljalo zemljo v njegovih očeh. Skočil je z voza, pogladil kobilici blodne oči in za dlanjo se je poznala krvava sled. Kobilica je pritisnila svoj trepetajoči vrat na njegove prsi, oči pa je še vedno zapirala pred grozo, ki jo je gledala v globinah. Andrejeva roka jo je pomirila in stari korak je potrkaval zopet po beli cesti. Žulji na rokah so se razpočili in svetla lisa je žarela v čudni gloriji človeka, rojenega iz najbolj ponižanega in izkušanega z besedo v svojem srcu, ki vodi narode in ljudstva, drvi svetove v večnosti, ki nima imena ne lastnosti, besedo, postalo meso v najčistejših in najbolj ubogih dušah.

Andrej pa ni vedel, kaj se je zgodilo ž njim. Z očmi je iskal zaman odgovora; tako koprneče so zrle pred se, kakor je Lukec iskal nekoč gospoda z zlato pipo. Kar je bilo, je umrlo in umrl je sredi široke ceste tudi on. Srce se je odprlo na stežaj in privrela je vanj reka neizmerne bolečine in radosti vsega stvarstva krog njega, se zgostila, kakor pečke v solnčni roži, sredi katere je gorela velika rdeča lisa, ukaz življenja, prižgana od nevidne Lukčeve roke iz onega sveta.

